

PROLETAREC

Glasiló Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 971.

CHICAGO, ILL., 22. APRILA (APRIL 22), 1926.

LETO—VOL. XXI.

Upravištvó (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

DRUŽINA IN ZAKON V VRTINCU EVOLUCIJE.

Pravijo, da bo socializem razdril in razbil družino. To so nasprotniki socializma posebno naglašali pred desetletjem in po drugi ruski revoluciji. Socialistične družbe še ni, z družino pa je že v sedanji nekaj narobe. Zato so o socialističnem razdiranju družine skoro ponehali pisati. Razporoke v vseh deželah naraščajo, družinski spori se obravnavajo na sodiščah dan za dnem v večjem številu, in končno, srečnili zakoncev je vedno manj. Najbrž jih nikoli ni bilo mnogo, ampak v prejšnji dobi se je smatralo ženo za privatno svojino moža, in njemu je morala biti pokorna. Bila je brezpravna, smelo se jo je pretepati, in zanjo je veljala drugačna moralna mera kakor za moža. Njemu se ni šteló v greh če je bil ženi nezvest, ako pa je grešila žena, tedaj je vsa okolica kazala s prstom nanjo in jo zasramovala. Krščanstvo samo je pomagalo ustvariti dvojno mero. Verske tradicije so naslikale v očeh ljudstva ženske za večje grešne stvore kakor moške. Eva je prva grešila, torej je ženska kriva, če ne živimo več v rajú. Adam je bil boljši od nje, toda v svoji šibkosti se je udal "zapeljivki" in ugriznil v njeno jabolko. Od tedaj je slabo na svetu in ves čas imamo tudi "družinske razmere" v eni ali drugi neprijetni obliki. Vse to je posledica "izvirnega greha".

Vzelo je dolgo, predno se je žena za silo emancipirala. Kapitalizem je porušil pravilo, da je edini prostor žene domača kuhinja in njen edini pravi poklic roditi in negovati otroke ter gospodinjiti. Odtrgal jo od doma in jo pogljal v tovarno. Plačal ji je za enaka dela kot jih opravljajo moški in za isto količino izvršene dela manj kakor moške, za takozvana ženska dela pa jih je plačal sramotno nizko. Moški, namesto da bi jim pomagali, so se zgražali nad ženskami, ker jim "odjedajo kruh" in uničujejo plače. Edino socialisti so razumeli položaj in vedeli, da je kapitalizem ženstvo v industriji enako in še bolj zaslužnjil kakor moške, in da je rešitev le v solidarnem, organiziranem nastopanju delavskega razreda. In končno, da je rešitev žene in moža, — da je rešitev družine samo v odpravi sedanje ekonomske uredbe.

Pri sklepanju zakonov odločujejo v milijo-

ne slučajev ekonomski vzroki. Dote, borba za obstanek, vprašanje, "kdo jo bo lažje živel", kdo več zasluži, pri "katerem se bo boljše imela" (s tem se misli, kdo ima več denarja), so stvari, o katerih se razmišlja pred porokami. "Oženiti ga bo treba," in "omožiti jo je treba," so skrbipolni vzdihli mater, ki bi rade, da se bi otrokom boljše godilo kot nji. Pa se jim ne godi. Ekonomske razmere so krive. Stare, bedaste tradicije, hinavsko puritanstvo in ignoranca je vzrok, da so družine kakršne so, v milijone slučajih pekel za vse prizadete. Vzlic temu je v družini nekaj nastalo, nekaj kar je podobno preobratu. Zakon med možem in ženo, družina kot taka, je danes v najhujšem vrtincu evolucije.

V Ameriki se v družinah, bodisi vsled bojev med možem in ženo, bodisi vsled križajočih se ljubimskih odnošajev, dogajajo precej pogostoma umori. Tudi drugod. Ampak o tukajšnjih se navadno mnogo piše, in tista poročila so zgovoren dokaz, kako napačno je puritansko tolmačenje zakona.

Dva človeka se vzameta, in potem spoznata, da nista za skupaj. Prične se kreg in vsakdanji prepir. Narazen ne gresta, ker se bojita, "kaj bodo ljudje rekli". Radi drugih živita skupaj drug drugemu v napotje, drug drugemu greneč življenje. Tisti, ki so se prvi razporočevali, so prestali vsled sovražne soseske velike duševne muke in marsikdo, posebno ženske, je bil pogljal v samomor. Ampak "dobra" hinavska zakonca se vzlic novim mnenjam ki se pojavljajo o zakonu, ne poslužita prilike, da se bi osvobodila nemogočega položaja, in živita skupaj radi "krščanske" tradicije in radi drugih. Ker v takem položaju ne moreta dobiti utehe doma, jo dobita drugje. On dobi ženske za zabavo drugod, ona si poišče ljubimca, oziroma ga ji prinese slučaj. Doma je vsled tega še več prepira in pretepanja, in včasih se tragedija konča z umorom. Ako ne bi bilo toliko te vrste družinskih razmer, ne bi naraščale razporoke v taki meri, in svet ne bi poskušal gledati na zakon z drugačnega vidika ter razmišljal, kaj je v njemu napačnega. "Kar je Bog zavezal mora biti do smrti zavezano," pravi naš verni narod, ampak v

praksi to ne drži, kar spovedniki zelo dobro vedo. Mnogi ki so v svoji hinavščini prepričani, da so dobri in verni ker živijo v vlic večnemu kregu in medsebojnem sovraštvu skupaj, so prav malo "dobri" in "verni". Kajti v takih družinah je nezvestoba vsakdanja stvar. Zato se mnogi teh zakonov, "ki jih je Bog zavezal", navadno pokrivalo za bigamijo, in ob enem pekel za otroke, ki morajo živeti v njemu.

"Kaj bodo ljudje rekli?" In rekli bi isto kakor puritanski hipokriti, ki si s strahom zastavljajo to vprašanje. Neka Sicilijanka v Chicagu je pred par leti s sodelovanjem svojega ljubimca ubila moža. Čez nekaj mesecev se je poročila, in ljudje niso "nič rekli", kajti vse je bilo tako kakor je po pravilih moralo biti — dokler ni prišel umor na dan. In potem porota, jok, kletve, stroški, vislice in prošnje za pomiloščenje. Italijanki se je zdelo greh ločiti se od živega moža in se poročiti drugič. Ubiti ga, to v njenih očeh ni bil greh.

Omenjen slučaj je samo eden izmed mnogih. Ni še tako dolgo, ko je duhovnik neke protestantske sekte ubil svojo ženo in njegova ljubica svojega moža, zato da sta si gradila pot za zakonsko združitev, ki bi bila v očeh ljudi poštena in častna. Ona ni marala svojega moža, duhovnik ni ljubil svoje žene. A bogvedaj, da se bi z razporoko ločila, prvi od žene in druga od moža, kajti to bi bilo grešno! In pa — kaj bodo ljudje rekli —!? Pa sta planirala dvojni umor, in ga izvršila tako spretno, da ni nihče sumil zločina, ako ga ne bi pomagal razkriti slučaj.

Nekje v garyskih jeklarnah je delal delavec, ki je imel ženo. Nista se imela rada. Vzela sta se, kakor milijone drugih, ker je nanesela prilika in pa ker je človek "zato ustvarjen". A to je prešlo. Ona je imela "postrani" drugega, in s tem "drugim" sta ubila moža. Nekega dne, ko se je vračal proti domu, ga je nekdo napadel iz zasede in ubil. Policija je poizvedovala in zazdelo se ji je, da so v družini ubitega "družinske razmere". Prijela je tega "drugega", ki pa je dokazal, da je bil tisti čas v tovarni. Klerk je izjavil, da je delavcu ob polnočni uri mogoče iti ven iz tovarne ne da bi se opazilo, ker imajo odmor. Policija se je poslužila pri nadaljnjem preiskovanju pritiska in izsilila priznanje. Potem sta se ona in "drugi" na policijskem sodišču skregala ter vsa izmučena od vprašanj drug drugega ozmerjala. Drama se bo nadaljevala pred poroto in za enega izmed obeh najbrž na vešalih. Otroci plakajo.

To ni bila kaka ličanska ali grška družina, ampak pristno "nordska". Ona bi mogoče vprašala za ločitev zakona, toda "kaj bi ljudje rekli!" Oni "drugi" bi ji lahko svetoval, pusti ga, ker ne moreš živeti z njim, in vzemi mene," toda kaj bi ljudje rekli! In tako sta ga ubila. Če bi marljiva policija tako vztrajno ne poizvedovala, bi ostalo vse prikrito. Zločinca bi pobrala možovo

zavarovalnino in "živela srečno do konca svojih dni", ljudje pa bi ju spoštovali, kajti vse se bi zgodilo kakor zahtevajo krščanske tradicije. V Chicagu je pred par tedni postal morilec rojak, ki ima nekje v premogovniški "kempi" ženo in otroke. Zapletel se je v "ljubavne" afere. Kje je tu kak znak ljubezni do družine?

V zakonu med možem in ženo kakršen je, se godi revolucija. Največje vplive nanjo imajo ekonomski vzroki. Žena se skuša gospodarsko osvoboditi, zato da bo lahko sama izbrala moža kateremu bo žena, ne pa dekla. Ekonomsko neodvisna bi si mogla poiskati moža, ki bi ga ljubila, ne sovražila. Predno bo proces končan, bo vzelo dolgo, kajti treba je poraziti stare predsodke, verske tradicije in hinavščino, katere je cele gore, ter dvojno mero. Zakon med možem in ženo mora biti zakon ljubezni, pristranskega razumevanja, volja za skupen boj za skupnost, skratka, ljubezen dveh bitij, ki hočeta živeti skupaj in sta za skupaj. To je tendenca, ki jo ima današnja evolucija, katera razgraja v "družinskih razmerah". In končno, da zakon doseže svoj popolnejši višek, je treba osvoboditi moža in ženo ekonomske odvisnosti. To stori socializem, zato socializem ne bo razdril, ampak utrdil družino ter odpravil hinavščino, s katero se danes zakriva gniloba družine.

Mussolinijeve sanje o italijanskem imperiju.

Benito Mussolini je obiskal italijansko kolonijo Tripoli in Libijo v Afriki. Ni je pa obiskal kakor kak navaden državnik, ampak kot imperator osvojevalec. Vse prebivalstvo je moralo sodelovati v ovacijah. Pripeljal se je z vojno mornarico, da je koloniji dokazal moč velike, prerojene, fašistične Italije (patriotične fraze!) Spremljalo ga je krdo časninarskih poročevalcev. Musso rad govori o nekdanjem rimljanskem cesarstvu in o ekspanziji Italije. V Tripolitaniji je baje prostora še za eno Italijo. Italija je preobljudena, Tripolitanija je po večini puščava, ki pa se bi jo moglo velik del spremeniti v rodovitno pokrajino. To pa bi zahtevalo več kakor sanjati o nekdanjem rimljanskem cesarstvu.

Davčna bremena v Zedinjenih državah.

Leta 1924 je šlo od vsakega dolarja celokupnih ameriških dohodkov dvanajst in pol centa za davke. Od leta 1913 so se federalni, državni, okrajni in občinski davki zvišali dvakrat več kakor pa skupni dohodki dežele.

Zaključevalno Pašičevo padanje v Jugoslaviji.

Pašič in Radić nista dolgo orala skupaj. Pašičeva-Radićeva vlada je resignirala, ni pa Pašič sestavil nove vlade, kot je bil v Jugoslaviji dozdaj v večina slučajih običaj, kajti Pašičeva familija vključuje člane, ki so zapleteni v graft. Zato ne gre staremu lisjaku več tako lahko. Novi ministerski predsednik bo poskušal vladati, če mogoče, z radičevci, toda brez Radića. Če to ne bo mogoče, bo poskusil z novimi volitvami. In zadnji izhod je mešetarska koalicija, ki se po nekaj tednih navadno tudi razbije.

Fašistični "uspehi" in neuspehi.

Pravijo, da je Mussolini s svojim fašizmom stabiliziral politično in gospodarsko življenje Italije, ki je bilo preje kaotično in je grozilo pognati deželo v skrajno bedo.

Fašistična diktatura je odpravila medstrankarske boje, ki so preje razjedali Italijo, s tem, da je odpravila stranke, razen svoje. "Stabilizirala" je Italijo z batinami, noži, bajoneti, ricinovim oljem, poboji, razbijanjem in umori.

Kapitalistični svet gleda to "stabilizacijo" in pravi: Ni nam v vseh ozirih po godu ta Mussolini, toda ukrotil je Italijane in pomiril Italijo.

Kakor on sam, prihaja tudi več njegovih pomočnikov iz ekstremno socialističnih, anarhističnih, sindikalističnih in I. W. W. vrst. Vsi so na svoj način zvežbani v socialnih problemih in jih rešujejo v znamenju velike Italije, ki bo šele "postala" velika, ako se Mussoliniju sanje uresničijo. Njihove reforme v gospodarskem in političnem življenju so potvarjanje socialističnih teorij in ne bodo uspele. Reorganizacija italijanskega senata po stanovih in poklicih ni prav nobena nova reč, kot se hoče delati vtis. Stanovske zbornice so bile znane v preteklosti ko še ni bilo današnjih parlamentov, in socialistične stranke jih propagirajo v smislu, da bi bilo delavstvo v parlamentih zastopano v pravilni proporciji. Ethin Kristan je na konvenciji JRZ. I. 1919 v Clevelandu predložil načrt za zastopstvo po poklicih v zbornici jugoslovanske federativne republike, kateri je sedanji način volitve poslancev črtal popolnoma. Ampak načrt — na škodo Jugoslavije — je še vedno samo načrt.

Opevanja, ki gredo v prilog Mussolinija, so torej samo pena, ki ne more biti trajna. Kajti, koliko več in boljše bi stabilizirala Italijo socialistična vlada, če bi imela nad njo vsaj dve tretjini tiste moči, kot jo ima Mussolini. Socialistična stranka je stranka kooperacije, ne stranka ukazov, kakor Mussolinijeva, in v tem je razlika. Mussolinijev režim je vzlic prevladi, ki jo ima danes nad Italijo, samo od danes do jutri. Kajti diktatorji niso trajni. Pridejo in izginejo. Kooperacija, kjer se jo uveljavi, ostane.

"Dom brez knjig je kakor soba brez oken." (Henry Ward Beecher.)

Ustava in amerikanizem doma in na tujem.

Ako ima beseda "amerikanizem" sploh kak pomen, tedaj mora pomeniti nekaj, kar je pristno ameriškega — nekaj, kar se je razvilo, zrastle ali je bilo ustvarjeno tukaj na ameriških tleh brez najmanjšega vpliva od zunaj. Ta "nekaj" bi moral biti posebna, izvirna ameriška institucija ali karkoli si že hočemo predstaviti v pravem pomenu te besede. Če pa ta beseda pomeni nekaj, kar že eksistira v kateri drugi državi ali v več tujih državah, tedaj je brez pomena in dela le oviro racionalnemu mišljenju.

Kaj imamo pristno ameriškega? Imamo Indijance, linčanje zamorcev, dolarje in visoko formo kapitalistične organizacije. To so ameriške posebnosti, katerih ni najti v nobeni drugi državi na svetu. Včasih smo mislili, da je Amerika radi tega posebno dobra dežela, ker nima dinastične vlade, ali tudi v tem je bila zmeta. Mogočne oligarhije kapitala so v mnogih ozirih podobne dinastičnim vladam. To velja zlasti za Pennsylvanijo, ki je pod peto dinastije jeklarskega trasta, v gornjem Michiganu vidimo vlado bakerskega trasta, v West Virginiji gospodujejo s svojimi privatnimi armadami premogovni knezi, ki imajo večjo oblast kot jo je imel marsikateri fevd v novem veku, in v New Yorku je Morganova kompanija z njenim gigantičnim vplivom na zunanjo politiko.

Visoko organizirani industrijalni fevdalizem je ameriška posebnost, ki še nima para na svetu — in to je torej naš amerikanizem. Kar se pa tiče drugih karakteristik ameriškega kapitalizma, jih vidimo tudi v Angliji, Franciji, Italiji, Nemčiji, Belgiji, na Japonskem itd.

Oboževanje patriotizma vendar ni ameriško, kajti to je v navadi tudi drugod. Kdor pravi, da amerikanizem zahteva, da moram spadati h kakšni cerkvi, mu lahko odgovorim, da to zahteva tudi anglicizem, francizem in nemčizem. Ako je spoštovanje zakonov amerikanizem, tedaj ni to nič ameriškega, kajti zakoni se spoštujejo v vseh civiliziranih državah, če človek noče biti zločinec.

Pojdimo, kamor hočemo, povsod najdemo manijo, da morajo ljudje oboževati institucije, ki v splošnem koristijo le mednarodnemu kapitalizmu. To je zdaj nova vera in glavni apostoli te vere so mednarodni imperalisti, bankirji in industrijalci. V vsaki državi so misjonarji teh apostolov, ki vsiljujejo in prodajajo novo vero na neštete načine.

Amerikanizem, kot ga uče nebrojni apostoli, je vera v industrijalni fevdalizem. Ta vera zahteva: oboževaj denarne mogotce, bodi jim zvest in ubogaj jih za vsako ceno.

Amerikanisti so odeli vse kapitane industrij s svetniško glorio in dolarskim aristokratom so poveznili krone na glave in zdaj nas pozivajo, da pademo na kolena pred ta božanstva in jih molimo. Kdor tega ne stori, je "nelojalnež" in "boljševik". Vsak izgovor, da delo amerikanizma opravljajo posamezniki in skupine, ki nimajo nobene zveze s kapitalisti, je le za duševno bolne ljudi.

Naši politični nasprotniki nas bodo zopet napadli, da "blatimo deželo, ki nam daje kruh" in nas bodo spomnili, da amerikanizem pomeni spoštovanje in obrambo ustave.

Dobro. Ameriška ustava je posebna ameriška institucija, ki se ne more primerjati z nobeno drugo na svetu. Nekoč — v začetku — je bila najradikalnejša ustava na svetu, dasiravno je do leta 1865. dovolila telesno sužnost.

Toda kje je ustava? Z drugimi besedami: Ali je ustava še v veljavi? Kdo so njeni kršitelji?

Socialisti smo za ustavo. Socialisti zahtevajo, da se ustava izvršuje do pičice, dokler se ne spremeni. Kar je v ustavi preživelega, okostenelega in sedanjim razmeram neprimerne, naj se spremeni ustavnim potom, ne pa da jo kršijo denarni oligarhi, dolarski avtokratje in industrijalni fevdi kadarkoli se jim zljubi.

Ako je ustava amerikanizem, tedaj smo socialisti najboljši Američani, dočim so amerikanisti-histeriki najslabši Američani, ker zagovarjajo njeno kršitev.

Ampak vsakemu pametnemu človeku je jasno, da je ustava le pretveza, plašč, v katerega se zavijajo največji izkoriščevalci ameriškega ljudstva. Ustavo bi najrajši pogazili do zadnje točke, samo da zavarujejo interese denarne oligarhije in industrijalnega fevdalizma.

KAJ JE Z DEBATO?

Za spomladansko sezono se je nam obetala zanimiva debata, ki bi odkrila še večjo korupcijo in škandale, kot so se dogajali za časa predsednika Hardinga, ko je graft na debelo vrel v znanem Tea Pot Dome in v Forbesovih vojaških bolnicah. Nekdo, ki sam ne ve kdo da je, se je proglasil za "razkrivatelja" korupcije v SNPJ. in pronašel je, da vlada v nji "korumpirana socialistična mašina". Nato je izdal "encikliko", v kateri je napisal tudi "poziv na debato".

Ko smo jo prečitali, so nam glave omahnile in smo se udali v usodo.

Sedaj je konec. Vse pride na dan, vse "lumparije socialistov" v SNPJ. in drugje. Počutiti bi se morali kakor morilec, ki je obsojen na smrt in čaka zadnjega dneva. Še nekaj dni, pa pride ura, in potem zanjka okoli vratu, in potem smrt. Rabelj se po izvršenem delu vrne domov, in žena mu postreže z močnim čajem, v katerega je kanila tudi nekaj ruma.

Poziv na debato smo sprejeli, ker se nam je zdelo, da je itak prišel konec. Bo vsaj malo življenja ob smrtni uri! Tedaj pa se je rabelj Chas. Novak premislil, in rekel: Ne jaz, vi ste rablji. Ne sprejemem debate in ne bom vas razkrinkal, kajti vi mislite debatirati z noži, jaz pa se ne pustim zaklati.

Veliko veselje je zavladalo med nami. Smrt še ne pride.

Ali, če človek le misli nanjo, se mu zdi skoro žal, ker je ni bilo ko bi imela priti. Zato smo mi še za debato! Pridi, povej in razodeni, kakor si se namenil.

Torej kedaj bo debata?

"BEG IZ TEME" je knjiga, ki izide v založbi "Proletarca". Tri sto strani, vezana v platno. Cena \$1.50.

A. ČEHOV:

Roman s kontrabasom.

(Iz ruščine prevel za "Proletarca" J. G.)

Kontrabasist Smičkov je šel iz mesta na dačo (letno bivališče) kneza Bibulova. Tam bi se imel vršiti ob priliki zaroke družabni večer z godbo in plesom. Na hrbtu mu je počival v usnjati škatlji ogromen kontrabas. Pot je peljala Smičkova ob bregu ne ravno preveč veličastne vendar zelo idilične reke.

— Ne bilo bi slabo okopati se! — pomisli Smičkov. Brez nadaljnega premišljevanja se sleče ter potopi svoje telo v hladne valove. Bil je prekrasen večer. Smičkova poetična duša se je hipoma spremenila in se zljila s harmonijo lepe okolice. Kakšno čustvo ga je šele navdalo, ko zapazi približno kakih sto korakov od sebe lepo deklico, ki je spala na strmem bregu. Menda je lovila ribe.

Prenehal je za hip dihati, duša mu je umirala od raznovrstnih čustev: spomini na mladost, hrepenenje po preteklosti, znova probujajoča se ljubezen... Misli je že, da ni več sposoben ljubiti. Ko je namreč izgubil vero in zaupanje do ljudi (žena mu je zbežala z njegovim prijateljem, tovarišem po poklicu), je zavladalo v njegovem srcu čustvo praznote in postal je mizantrop.

— Kaj je življenje? — se je večkrat povpraševal. — Čemu živimo? Življenje so same sanje, bajka, prevara.

In ko je tako stal pred spečo lepoticco (ni bilo namreč težko spoznati, da spi), je naenkrat začutil proti lastni volji v prsih nekaj ljubezni podobnega. Dolgo je stal pred njo in jo požiral z očmi.

— Čas je že, — si je mislil ter pri tem globoko vzdihnil. — Zbogom, lepa prikazen! Iti moram na bal k Njegovi Svetlosti...

Še enkrat se je ozrl na lepo deklico in že je hotel plavati k bregu, ko mu naenkrat šine misel v glavo: Moram ji nekaj pustiti za spomin! Privežem ji šopek cvetlic na trnek. To bo iznenadenje od — neznanca.

Smičkov je mirno plaval k bregu, natrgal velik šopek cvetlic, ki so rasle na travniku kraj reke, jih povezal v šopek ter jih privezal na trnek.

Šopek je šel na dno in potegnil za seboj tudi lese- ni plavek.

Bilo bi primerno, da bi roman končal na tem mestu, kar bi odgovarjalo tudi razumu, zakonom prirode in socialnemu položaju našega junaka. Toda neglede na razmere avtorja se roman ni končal pri šopku. Kljub zdravemu smislu je moral odigrati ubogi in neznatni kontrabasist v življenju slavne in bogate lepoticce važno vlogo.

Kako je bil Smičkov poparjen, ko je priplaval na breg in ni tam več zapazil svoje obleke. Ukradli so mu jo! Med tem ko se je naslajal nad lepo deklico, so mu neznani zlikovci odnesli vse razun kontrabasa in cilindra.

— Prokleti! — je vzkliknil Smičkov. — O, zahrbtnost človeška! Ne vznemirja me toliko dejstvo, da nimam več obleke (obleka je itak minljiva), a misel, da bom moral iti odtod popolnoma brez obleke in se pregrešiti proti družabni dostojnosti!

Sedel je na škatljo, v kateri je ležal kontrabas in pričel iskati izhoda iz strašnega položaja.

— Kako naj vendar grem brez obleke h knezu Bi-

bulovu? Tam bodo dame. Poleg tega so mi odnesli tatovi obenem s hlačami tudi kolofonijo, ki sem jo imel v žepu.

Mislil je dolgo in mučne misli so mu povzročale bol v sencih.

Eh! se domisli, ne daleč od tu se nahaja z grmovjem obdan mostič. Tam lahko posedim, dokler se ne stemni; zvečer pa že pridem na kakšen način v temi do prve kočice.

Pri teh mislih je pokril Smičkov cilinder na glavo, zadene kontrabas na pleča in se napoti k mostu. V Adamovem kostumu in z glasbenim orodjem na plečih je bil podoben naš Smičkov starogrškemu mitološkemu polbog.

Pustimo za nekaj časa junaka z njegovimi skrbmi pod mostom in se povrnimo k deklici, ki je lovila ribe!

Lepa deklica se je med tem zbudila in ker ni videla lesenega plavka nad vodo, je hitro potegnila za palico, meneč, da ujame ribo. Palica se je upognila, vendar se plavek in trnek nista hotela pokazati nad vodo. Najbrže se je šopek cvetlic v vodi namočil in obležal na dnu.

— Ali se je ujela velika riba, — je mislila deklica, — ali pa se je trnek kam zapičil.

— Kakšna škoda! — je tožila sama pri sebi. — In ravno sedaj na večer, ko se ribe lovijo najboljše. Kaj je storiti?

Premetena deklica ni dolgo ugibala. Vrgla je vrno obleko raz sebe in se potopila s svojim čudovito lepim telesom v vodo do samih mramornatih pleč. Ni ji bilo lahko osvoboditi trneka od šopka. Vendar je prišla deklica vesela in srečna iz vode s trnekom v roki.

Toda zlobna usoda jo je zasledovala. Neznani zlikovci, ki so malo prej ukradli obleko Smičkovu, so odnesli sedaj še njeno obleko! Pustili so ji samo škrtljico, v kateri je imela črve.

— Kaj naj sedaj storim? — je zaihtela deklica. — Ali naj grem taka domov? Ne, nikdar! Rajše v smrt. Počakam, da se stemni, v temi že pridem do tete Agate, da jo pošljem domov po drugo obleko. Sedaj se pa hitro skrijem pod onile mostič.

Sramežljivo sključena je bežala naša lepa junakinja po visoki travi k mostu. Ko je zlezla pod most in tamkaj zapazila golega človeka z umetniškimi lasmi in poraslimi prsi, je zakričala in se onesvestila.

Smičkov se je tudi sam prestrašil. Mislil je v začetku, da je deklica — Najada.

— Morda je pa to vodna sirena, ki me je prišla zapeljivat — je mislil godbenik. Ta misel mu je bila všeč, ker si je vedno mnogo domišljeval o svoji zunajnosti. — Ako pa ona ni sirena, ampak zemeljsko bitje, kako naj si vendar razložim to čudno in nenadno spremembo? Zakaj je ona tukaj pod mostom? In kaj hoče?

Dočim je on reševal ta vprašanja, se je deklica polagoma zavedla.

— Ne ubite me! — je šepetaje spregovorila. — Sem kneginja Bibulova. Mnogo denarja dobite, rotim vas! Ravno sedaj sem razvezavala v vodi trnek, med tem pa so mi tatovi ukradli mojo novo obleko, čevlje in vse.

— Gospodična! — spregovori Smičkov z drhtečim glasom, — tudi meni so ukradli obleko. Poleg tega so mi odnesli obenem s hlačami v njih se nahajajočo kolofonijo.

Vsi kontrabasisti in trombonisti so navadno neiznajdljivi; naš Smičkov pa je bil prijetna izjema.

— Gospodična! — je spregovoril malo pozneje, — vidim, da vas vznemirja moja zunanost. Toda sami vidite, da kakor vam tudi meni ni mogoče iti proč od tod pri teh razmerah. Glejte, kakšna misel se je porodila v moji glavi! Ali ne bi hoteli leči v tole škatljo in se pokriti s pokrovom? To bi me skrilo pred vami.

Smičkov je potegnil kontrabas iz škatlje. Za hip ga je vznemirila misel, da profanira svetost umetnosti s tem, da odstopa v take svrhe škatljo za kontrabas, toda ta vznemirjenost se je kmalu podela. Lepa deklica se je sključeno vlegla v škatljo, Smičkov pa je previdno zaprl pokrov in povezal škatljo z jermeni. Bil je vesel, da ga je narava obdarila s toliko iznajdljivostjo.

— Sedaj, gospodična, me ne vidite več — je mirno spregovoril godbenik. — Ležite brez skrbi in se ne vznemirjajte. Ko se stemni, vas ponesem v hišo vaših staršev, po kontrabas pa pridem lahko pozneje. —

Ko se je zvečerilo, je zadel Smičkov škatljo na ramena in se napotil k dači Bibulova. Imel je sledeči načrt: priti najprej do prve kočice, izposoditi si tam obleko in potem nadaljevati pot.

— Ni sreče brez nesreče — je mislil, ko je teptal z bosimi nogami po prahu in se šibil pod bremenom. — Gotovo me knez Bibulov bogato obdari za prisrčno sodelovanje v usodi kneginje. —

— Ali vam je udobno, gospodična? — jo je vprašal z glasom galantnega kavalirja, ki vabi plesalko na kvadrilo. — Moja škatlja vam je vsa na razpolago in mislite si, da ste pri sebi doma. —

Kar naenkrat pa se je galantnemu Smičkovu zazdelo, da vidi pred seboj v mraku dve človeški podobi. Pogledal je še bolj natančno in kmalu je bil prepričan, da to ni samo optična prevara: človeški podobi sta šli v resnici po cesti in zdelo se mu je, da imajo podobe v rokah celo nekakšne culice. — — —

— Morda sta pa to tatova? — se mu je posvetilo v glavi. — Kajneki neseta v culicah? Najbrže bo najina obleka. —

Smičkov je položil škatljo kraj pota in stekel za podobama.

— Stoj! — je zakričal. — Stoj! Držite jih! Tatovaaa! —

Podobi sta se ozrli in ko sta zapazili, da ju nekdo zasleduje, sta zbežali in naenkrat skrivnostno izginili. — — — Kneginja je še dolgo potem čula krike "Stoj!" in urne korake, končno pa je utihnilo vse.

Smičkov se je med tem zelo trudil, da bi dohitel dozdevna tata in lepa kneginja bi morala najbrže še dolgo ležati na polju kraj pota, da je ni igra usode rešila iz tega položaja. Pripetilo se je namreč, da sta šla ravno v tem času po isti poti na dačo Bibulova Smičkova tovariša flavtist Žučkov in klarinetist Razmahajkin. Tovariša sta se začudeno spogledala, ko sta se v mraku spodtaknila nad škatljo kraj pota.

— Kontrabas! — je vzkliknil Žučkov. — To je vendar kontrabas našega Smičkova! Kako neki je prišel semkaj? —

— Najbrže se je Smičkovu kaj pripetilo — je ugal Razmahajkin. — Mogoče se je napil, ali pa so ga roparji napadli. . . Na noben način ne smeva pustiti kontrabasa tukaj. Vzemiva ga seboj! —

Žučkov si je zavalil škatljo na hrbet in tovariša sta mirno nadaljevala svojo pot.

— Za hudiča! — je mrmral flavtist vso pot — kakšna teža! Za ves svet bi ne hotel igrati na takem maliku. Uf! —

Ko sta prišla godbenika na dačo Bibulova, sta položila škatljo na prostor določen za orkester, sama pa sta šla v buffet.

Na dači so pričeli med tem prižigati v dvorani lestence. Lepi, simpatični ženin, dvorni svetnik Lakejič, uradnik železniškega ministrstva, je stal sredi dvorane in se razgovarjal, držeč roke v žepih, z grofom Škalikovim. Pogovarjala sta se o glasbi.

— V Neapolju sem bil osebno znan — je pripovedoval Lakejič — z virtuosom, ki je delal dobesedno čudeže. Ne boste mi verjeli, grof. Na kontrabasu, na čisto navadnem kontrabasu je proizvajal skladbe s čudovitimi trilčki. Igral je valčke Straussove —

— Saj to vendar ni mogoče! — Ga je prekinil grof.

— Verujte mi! Celo Lizstovo rapsodijo je igral na kontrabasu. Stanoval sem namreč z njim skupaj v hotelu in ker ravno nisem imel drugega dela, sem se celo od njega naučil igrati na kontrabasu omenjeno rapsodijo. —

— Rapsodijo Lizstovo?! — Hm! Vi se šalite! —

— Ne verujete? — se je zasmel Lakejič. — Tako vam dokazem. Pojdiva k orkestru! —

Ženin in grof sta šla k orkestru. Ko sta prišla h kontrabasu, sta pričela urno odvezavati jermena in — o strah in groza!

Toda med tem, ko si čitatelj po svoji prosti volji predstavlja izid glasbenega prepira, se povrnimo zopet k Smičkovu. Revez nikakor ni mogel dohiteti tatov in se je vrnil na prostor, kjer je mislil, da je pustil škatljo z dragocenim bremenom. Toda škatlje ni bilo več. Do skrajnosti zmeden je hodil gori in dol po potu in ko kljub temu ni mogel nikjer najti škatlje, je prišel do prepričanja, da se ni vrnil na pravo mesto.

— To je strašno! — je mislil, si pulil lase in kurja polt ga je oblivala. — Saj se mi še zaduši v škatlji! Morilec sem! —

Do polnoči je hodil Smičkov pa potih in iskal škatljo; končno pa je onemogel in se vrnil pod most ter sklenil, da se zopet vrne, ko se zdani.

Tudi njegovo jutranje iskanje je ostalo brezuspešno in je sklenil počakati pod mostom še eno noč.

— Moram jo najti! — je mrmral, položil cilinder poleg sebe ter si nervozno segal venomer v svoje umetniške lase. — Moram jo najti in če jo iščem vse leto!

Še danes pripovedujejo kmetje iz krajev, kjer se je vršil naš dogodek, da vidijo včasih hoditi v bližini mosta po noči golega, kosmatega človeka s cilindrom na glavi. Včasih se slišijo izpod mosta tudi hrepeči glasovi kontrabasa.

Socialist mora biti socialist v srcu in duši, po prepričanju in značaju, in če ni to, ima na sebi le pečat socialistične organizacije, ne da bi bil resnično socialist.

R. U. R.

**dne 2. maja v dvorani S. N.P. J.,
v Chicagu.**

Nabavite vstopnice v predprodaji.

Poulične pridige in shodi v ameriških mestih.

Na vogalih ulic v ameriških mestih, posebno v krajih kjer žive množice delavcev, in tam kjer se množice shajajo, se vrše pogostoma shodi. Govorniki, ki se derejo na takih krajih, so znani pod imenom "soap box speakers". Uličnemu oratorju pripravijo zaboj, ali si ga prinese sam, in prične govoriti. V začetku je pri njemu le par ljudi, potem se jih nabere več in nekaterim se posreči zbrati skupaj veliko avdijenco. Le malo jih je, ki poslušajo oratorja od začetka do konca njegovega govora. Ljudje se ustavljajo, nekaj časa poslušajo in potem hite po svojem poslu, toda mesto njih zavzamejo njihova stojišča drugi. Te vrste shodi so ovirali promet v toliki meri, da imajo mesta danes posebne ordinance, katere določajo na katerih ulicah in vogalih se shodi smejo vršiti in na katerih ne.

Ko je prišel avtomobil, je pouličnim shodom precej škodil radi šundra ki ga je delal. Včas, posebno v vótilnih kampanjah, se je zbralo kak ducat avtomobilistov ki so se s svojimi karami zasidrili kje v bližini oratorja ter ga motili s trobentanjem avtomobilskih rogov. Če je bilo to nevarno, so dirjali z avti po ulici mimo govornika v presledkih drug za drugim ter pritiskali na svoje signale kakor da se jim strašansko mudi in da je vsa ulica blokirana s živimi stvarmi katere lahko zbeže če se jih ostraši s trobentanjem. To je bilo pred leti. Poslednje čase, ko je milijone avtomobilov in so ulice z njimi prenapolnjene, so poulični shodi skoro izginili. Ljudje se motijo z avti in sedaj še z radijom. Ampak še vedno je veliko "soapboxerjev", ki razkrivajo gnilobo tega sveta. Največ jih danes nastopa v krajih, kjer so nastanjeni delavci iz nižin, sezonski delavci, ki imajo svoja stanovanja v "cheap" "roming-hovzih", npr. v Chicagu v okolici Canal in Madison ceste.

Poulični oratorji so bili v prejšnosti večinoma radikalci ene ali druge struje: socialisti, člani I. W. W., eselpisti itd. Poleg njih so z enako močnimi glasovi kje v bližini ponujali svojo robo čudodelniki in kramarji. Na nasprotnem koncu ulice je pela skupina Salvation Army in od časa do časa se je oglasil njen pridigar z apelom na tistih par oseb ki so ga poslušale, naj se povrnejo k Bogu. Med vojno so poslale govornike na ulice tudi "patriotične" organizacije, radikalne pa so navadno zaprli kakor hitro so se oglasili. Že skoro vsako mesto danes zahteva od "soapboxerja", da mora svoj shod naznaniti in dobiti policijsko dovoljenje (permit). V Chicagu je sklenila organizacija duhovnikov pričeti s pouličnimi pridigami. Svoj namen je sporočila policijskemu načelniku Collinsu. "Dobro," jim je odgovoril, "nisem prav nič proti, pač pa za pridige, kajti čim več krščanstva bo v Chicagu, poštenje in vzornost bo naše mesto. Policija vam bo dala vsa potrebna dovoljenja."

Policija pa z dovoljenji ni tako radodarna, kadar vprašajo za govorniški permit radikalni "soapboxerji". Navadno se izgovarja, da motijo poulični shodi promet, in če se jih ne more otrestiti drugače, jim priporoča vogale kje v krajih kjer se zbira le malo ljudi.

Poulični shodi in verske ceremonije na cestah (Salvation Army) so ameriška posebnost, ki pa izgineva, kakor marsikaj drugega iz pionerske dobe te dežele.

Socializem ni nauk potrpljenja, temveč nauk boja.

Kultura v dobi profitarstva.

Kadar hočejo nasprotniki najbolj udariti socializem, tedaj zagrne: Kulturo bi razdrli, če bi zmagali! —

Ta ugovor proti največjemu gibanju sedanosti je zelo neumen, ker tudi kulture ne more biti brez materialne podlage. Ali ker se zagovorniki sedanje družbe tako silno boje zanjo, je vendar vredno malo pogledati tisto veliko kulturo, ki jo hoče prokleti socializem uničiti.

Kulturo je človeštvo gradilo, odkar živi. V teh dolgih tisočletjih je že moralo nekaj nastati. Ali človeštvo ni le gradilo, temveč je tudi rušilo, ni le delalo, ampak tudi oviralo, in zato ni kultura niti oddaleč tako velika, kakor bi lahko bila, če bi živel v človeštvu res tista božanska iskra, ki jo je baje stvarnik sam vdahnil Adamu.

Kulturo nam predstavljajo človeška dela. Vpričo njih bi bilo nezmislno, če bi jo tajili ali pa le omalovali. Človeštvo je imelo že velike duhove in dajali so mu najboljše, kar so imeli, pogostoma ne le brez hvaležnosti, temveč so dobivali še celo muke in sramoto za povračilo. Včasih so jim potem pozni rodovi postavljali spomenike, vzdavali plošče v njih rojstne ali smrtne domove in — bogateli od njihovih del. Dokler so živeli, so jih pustili stradati, so jih zmerjali, včasih so jih celo trpinčili, zapirali in sežigali.

Kar se tiče sadov, se ne more nič reči: Mnogo jih je bilo, in tudi dokaj lepih in zlahčnih. Bilo bi jih pa lahko več in še lepših, če bi bile razmere gladile kulturi pot, namesto da so jo posipavale z žebli in črepinjami ter ji nastavlale zanke in pasti.

Toda kulture ne izpričavajo le dela posameznih velikih duhov; ona ni doma le v knjižnicah, muzejih, galerijah, ženskih stavbah. Glavna priča kulture je življenje.

No — je li kultura življenja v naših dneh res tako visoka, velika in dragocena, da jo je treba z najbesnejšimi psovskami, s policijo, ječo, vislicami in strojnimi puškami braniti proti barbarškim socialistom?

Ej, če bi kultura mogla, bi najbrže s korobači poglala svoje brambovce do vseh vragov. Kajti oni, ki se postavljajo za kapitalistično družbo, so vedoma ali nevedoma največji sovražniki prave kulture.

Sijajno literaturo imajo vsi narodi, pri katerih se je vdomačila umetnost pisanja. To ne velja le za Rome, Germane, Slovane, Helene in Britance; vzhodni narodi, Indijci, Perzijci, Kitajci i. t. d. imajo prekrasna književna dela, le da je prevzetnost Evrope-Američanov — poleg materialnih razlogov — največ zakrivila, da so ostala neznana izven svojih narodov.

Ali v dobi, ko imajo velike knjižnice polno resnično dragocenih del, imamo sredi Evrope in Amerike, v najponosnejših, najkulturnejših deželah še ljudi, ki — ne znajo podpisati svojega imena in prečitati volilne glasovnice.

Naše občudovanje sodobne kulture se znatno krči vpričo te resnice. Toda ostanimo pri ljudeh, ki so hodili v šolo. Vprašajte knjigotržce: Kakšne knjige se najboljše prodajajo? Čitajo li se največ dragoceni spisi veliki duhov preteklosti ali sedanosti? Kaj še! Lahkega čtiva zahtevajo čitatelji, takega, da ni treba misliti ob njem, ampak da napenja pričakovanje od poglavja do poglavja, da vzbuja senzacijo. Če je "pikantno," ni prav nič treba, da bi imelo kakšno resnično literarno ceno. S problemi in takimi reči naj ostanejo pisa-

telji doma, če nočejo, da bodo njihove spise glodale miši, sami pa suhe skorje.

Drama velja že od starih Grkov za vrhunec poezije in gledališče za posvečen hram kulture. Po Evropi in po Ameriki le slabo uspevajo resna gledališča, kinematografi pa rastejo kakor gobe iz dežja.

Kinematografi ne zaslužijo principiellne obsodbe. Zlasti za populariziranje znanosti bi lahko veliko koristili, gledalce bi lahko seznanjali s tujimi deželami. Človek bi nič ne dejal, če bi včasih tudi malo posegali občinstvo s kakšno komično sceno. Toda ogromna večina teh zavodov kaže dramatisirane indijske storijske, zlagane sentimentalnosti in nemogoče izrodke bolnih fantazij. Pa so vedno tako prenapolnjeni, kakor da v njih plačujejo obiskovalcem izgubljeni čas. V gledališčih, kjer so na sporedu dobre predstave, se ne drenjajo.

Arhitektura dvajsetega stoletja je čudovito razvita. Hiše s šestdesetimi nadstropji znajo zidati; vsaka taka stavba je opremljena kakor posebno mesto, ima svoje požarne brambе, svoje železnice, v najvišjem nadstropju teče voda kakor v prvem, in zdaj so se tudi izvežbali, da grade take kolose v slogu, ki je tudi očem prijeten. Poleg tega znajo uporabljati vse, kar so nam podedovale minule dobe, in preteklost znajo spravljati v sklad z modernimi pridobitvami sedanosti. Poleg tega imamo v velikih mestih zatohle, smrdljive luknje, ki jih človek ne bi porabil za hlev za svojo živino, pa prebivajo v njih ljudje — v celih gručah, tako natlačeni, da komaj dihaajo, v vlagi in nesnagi, v družbi baci-lov in vsakovrstnega mrčesa.

Naša visoka kultura!

Astronomija je razgrnila neizmerne čudeže nebes; prodrla je v neskončne globočine vesolnosti, izmerila je pota nepremičnic, planetov, kometov, pokazala je, da je vesolnost dom nešteti in raznovrstnih svetov; vse naše življenje pa je še vedno tako urejeno, kakor da je zemlja vse za dobo izmed rojstva in smrti, potem pa da pridejo nebesa, pekel ali pa vice.

Medicina je napredovala. Še ne zna premagati vsega, kar ogrožava človeško življenje, ali njen boj z boleznijo je dosegel že čudovite uspehe. Kirurgija skropa človeka, ki je že takorekoč na kosce sesekan; mikroskop je našel bacile in dognali so, kako je mogoče pokončavati te male bestije. Spoznali so, da se v nešteti slučajih organizem sam reši zavrtnih napadalcev, če se mu le toliko pomaga, da se okrepi s primerno hrano, z zrakom in solncem. A leto za letom umre na milijone ljudi že jetiko, ker nimajo denarja, da bi se mogli za nekaj časa oteti delu in si poiskati razmere, ki bi jih ozdravile.

Taka je tista slavna kultura, ki jo morajo braniti, da je ne pokonča rdeči socializem.

Toda če je kultura le last male privilegirane skupine, ki mora sčasoma izgubiti sposobnost, da bi jo uživala, kakor degenerirajo rodbine, ki se može in ženijo le med seboj, tedaj res ni vredna, da bi jo branili tisti, ki so itak izključeni iz njenih hramov.

Socializem zahteva kulturo človeštva. Največji duhovi vseh časov niso ustvarjali za to, da bi si sadove njihove ženskičnosti prilastila peščica denarnih knezov, ki jih ne razume in ne zna ceniti. Producirali so za človeštvo. In socializem hoče dati človeštvu moč in sredstva, da si bo moglo izkrciti pot do vseh duševnih bogastev ter jih pomnoževati od rodu do rodu.

Socializem ne uničuje nobene resnične kulture, ampak obogatiti je hoče in z njo oploditi njivo vsega človeštva.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

RAZLIKA MED SOCIALISTIČNO IN KOMUNISTIČNO TAKTIKO.

CHISHOLM, MINN. — Mnogo se med radikalnim delavstvom razpravlja o razliki med socialisti in komunisti.

Eni pravijo: cilj je enak, samo taktike se razlikujejo. Komunisti pravijo: "Mi smo 'edino pravi'. Naš program je edini delavski program. Vsi drugi so izdajalski."

Toda svoje programe, kot znano, pogosto menjajo, še bolj pa menjajo svojo taktiko. Socialistom tega ni treba, kajti socializem gradi novo družbo na razumu delavca, komunist pa se bori s stališča fanatikov in računa na fanatizem. In v tem je razlika, ki bi jo lahko tudi Korl Novak zapopadel, ako zna misliti, in tudi Kasun ter njegovi.

Socialisti ne verujemo v socialne preobrate čez noč, ker se nikoli ne dogode. Vrže se lahko vlado preko noči, ljudi in sistema to ne spremeni. Družba se izboljšuje polagoma, samo v tolikšni meri, v kolikor se izboljšuje in spopolnuje v znanju človeštvo kot celota.

Taktike butanja z glavo ob zid se socialistično gibanje ne poslužuje, ker si noče razbiti glave. Takozvane komunistične stranke so z njo spravile marsikako delavčevno glavo v neprilike, pač ker je zid trši od glav. Delavci so že tako izpostavljeni vsem neprilikam, zato je potrebno da se jih uči rabiti razum, ne pa da se jih hujska na vratolomne akcije.

Dokler bodo cerkve napolnjene, dokler bo masa drla za predstavniki nazadnjaštva, toliko časa je neumno govoriti tej masi, da je pametna in da jo izkoriščajo krvoločne zveri v podobi kapitalistov. Kajti masa sama spoštuje te "zveri", glasuje zanje, slavi jih in časti kjer in kadar more. Socialisti kažejo masi njene hibe, in ji dokazujejo, da bo na svetu boljše šele tedaj, KADAR BO ZRELA za boljši sistem. S taktiko kakor jo propagira Zinovjev, je v gotovih razmerah mogoče spremeniti čez noč vlado, ne pa mase. Zato mizerija ostane, ljudje so dan po revoluciji enaki kakor so bili dan pred njo. Nič spremembe; ista mizerija, ječe, zapori, krvoločnost in vse kar spremlja slabše strani človeka. Socializem uči, da mora biti v novi družbi boljši človek kakor je v sedanji. Kajti družba je vedno taka za kakršno je človek zrel.

V umazani vodi se ne opere perilo, ampak še bolj zamaže. Revolucij v umazani vodi je bilo že nešteto; edino kar so prinesle so bile nove vlade, drugo je ostalo kakor poprej, ker se ljudje niso mogli spremeniti čez noč v misleča bitja.

Komunisti govorijo o diktaturi proletariata. Proletariat, ki ni miselno dovolj visoko vzgojen, ne more biti diktator. Lahko si kdo drugi, kak mal odstotek ljudi da nalogo biti diktator v imenu proletariata nad proletariatom. Ampak taka revolucija lahko vzlic svojim dobrim posledicam napravi eni generaciji nepopisno trpljenje. Misleča bitja se bi mu znala ogniti. Kjer ni mogoče, kjer je bil razvoj ustavljen kakor v car-

ski Rusiji, tam mora bruhniti sila proti sili, ako ni druge pomoči.

Socializem uči, da pride socializem ko bo družba zanj zrela. Socialistične stranke vzgajajo delavstvo vseh narodov, da ga vsposobijo za socializem. Socialisti pravijo: kapitalisti niso nikjer v večini, ampak imajo večino vsled tega ker je večina tako vzgojena, da misli po navodilih gospodarjev. Zato se bori v njihovih armadah, glasuje za njihove kandidate in se navdušuje za njihov patriotizem. To se spremeni ko bo ljudstvo znalo misliti in ko postane delavstvo razredno zavedno. Kadar socialisti dosežejo to stopnjo v umskem razvoju mas, bodo imeli večino na svoji strani. Tedaj pride doba ljudske vlade za ljudske interese. Nasprotnikov, ki bi ovirali socialistične režime pri delu, socializem ne bo božal. Če bi v tem slučaju kapitalistični interesi skušali ovirati socializem v njegovem pohodu z upori, zarotami in tako dalje, ga bo socialistična vlada ukrotila s sredstvi, katere bo imela kot vlada in večina na razpolago.

"Ekstremisti" govorijo o puški, o oboroženih uporih in take stvari. Če so njihovi "govorniki" dobri, se s takimi govori maso najlažje navduši, ker ji ni treba nič misliti. Ves tak shod lahko razžene en sam policaj. Kje je tedaj uporni duh? Socialistom ni glavno sredstvo puška, ampak vzgoja. Hujskajo delavce na upor proti večji sili samo neodgovorni fanatiki in agentje provokatorji. Najprvo moč. S to močjo si izvojm pravice kolikor največ moreš. In potem več in več. To je zdrav, siguren način za jačanje delavskega gibanja in za izboljšanje življenjskih razmer delavcev.

Armada, mornarnica, policija, sodišče in take stvari so pod oblastjo vladajočih. Hujskati neoboroženo, vojaško neizvežbano delavstvo, da naj se proti taki sili upre, pomeni poslati ga v klavnico. Delavci padajo na obeh straneh, vladajoči nič ne trpe. Socialistična vzgoja je edino uspešno orožje, ki odvzame mase trajno izpod oblasti vladajočih. In tedaj tudi njihova armada in njihova sodišča izgubljajo na moči, ker se ljudstvo nagiba k pravici — socializmu.

Ekstremisti se norčujejo z glasovnice, češ, z glasovnico ne bo preobrata. Ali v tem so svojo taktiko že precej menjali. Tri leta so zavračali glasovnico in govorili o revoluciji. Danes se udeležujejo volitev v vseh državah kjer morejo postaviti svoje kandidate, in volilne kampanje vrše na isti način kakršnega so preje na vso moč obsojali.

Z glasovnico se ne delajo revolucije, pravijo, oziroma "so" rekli ekstremisti. Mi ne rečemo da je glasovnica sama na sebi tista sila. Vemo pa, da je taka sila v razumu ljudi. Če bo hotela večina socializem, če bo ameriški delavski razred vedel da hoče socializem, ga bo izvojeval ne da bi mu bilo treba govoriti po vzgledu neodgovornih "revolucionarnih" fanatikov o "krvavi" revoluciji. Kakor se ne izboljša nobena stvar na svetu na mah, kakor je vse kar je človeštvo doseglo plod dolgih let umskega in fizičnega dela, tako je tudi spreminjanje družabnih sistemov stvar dolge dobe. Vlade se spreminjajo v naglici — ena pade, druga pride na krmilo že čez nekaj ur, ali pa je že pripravljena. Vse drugo

ostane kakor je; kvečjemu, da se ječe še bolj odpro, da se pristaši prejšnje upirajo z orožjem in da se nova brani enako. Vsa zgodovina je polna takih revolucij in sprememb. Ampak ceste, tovarne in stroji so bili zgrajeni z umskim in fizičnim delom — polagoma, vedno je bilo kaj boljšega dodano. Vse te pridobitve bodo enkrat služile ljudstvu, kadar bo znalo odpraviti profit.

Kjer je sila edino sredstvo v borbi za svobodo, tam se je treba poslužiti sile. Sužnji, tlačani, podjarmljeni narodi, Rusi pod carizmom, krščanski narodi pod Turčijo so se borili proti sili s silo, ker drugih sredstev ni bilo. V takozvanih civiliziranih deželah, kjer kolo razvoja ni ustavljeno, pa ima misleč človek poleg sile še izdatnejša sredstva, in ta so, učiti ljudi, da bodo hoteli več in boljše kot imajo, da bodo hoteli vse za vse in delali ter živeli vsi za vse. Socializem hoče dvigniti človeštvo. Neodgovorni fanatiki, ki govorijo samo o krvi in hujskajo nepoučene delavce na način, ki je delavskemu ljudstvu škodljiv, so mentalni izrodek sedanje in prošle dobe. Socializem stremi človeka dvigniti in mu obrniti pogled v bodočnost. Agent provokator ga sili v prošlost in zato hoče da človek ostane pri instinktih svojih barbarskih prednikov.

Toliko v pojasnilo tistim, ki vprašujejo, kaj je razlika med socialistično in komunistično taktiko.

Kritikar.

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V MINNESOTI.

BUHL, MINN. — Iz raznih krajev čitamo poročila o aktivnostih JSZ., katere poslednje čase zadovoljivo naraščajo. Vendar pa se bi moralo več delati za razširjenje "Proletarca" in "Prosvete", kajti teme je še jako veliko. Razen tega je treba, da delavstvo spozna nauke socializma iz socialističnih listov. Dokler ga bo poznalo samo iz nam sovražnih časopisov, ne moremo računati na njegovo sodelovanje. Sovražni tabor ima mnogo "gospodov" in drugih nasprotnikov delavstva, ki so v ospredju nam sovražne propagande. Zoperstaviti se ji moremo le s svojimi organizacijami in svojimi listi.

Naselbine, katere imajo aktivne socialistične klube, spadajo med najnaprednejše. Tvorijo jih zavedni delavci, kateri so agitatorji za socializem. Delavni niso samo na političnem, ampak tudi na prosvetnem polju.

Delavstvo na železnem okrožju Minnesote, kedaj se boš zdravilo? Živitarimo v razpoloženo, kakor da se nahajamo pred nevihto katere s strahom pričakujemo. Razmere so slabe, kompanije so mogočne, minnesotski rudarji pa smo vsaki zase in nihče za vse. Drugod ustanavljajo socialistične klube; klubi JSZ. prirejajo shode, predavanja, dramske predstave, prvomajske slavnosti, ustanavljajo knjižnice, imajo svoje čitalnice, mi pa, kaj imamo? Nimamo vseh teh aktivnosti, in tudi z agitacijo za naše časopise se ne moremo postavljati. Morda so take aktivnosti tukaj združene z večjimi težavami kakor drugod, zato ne rečem, da smo nazadnjaki, rečem pa, da nismo dovolj napredni. Ni napredno, če kdo rentarji proti bosom in kompanijami in če vsevpred zabavlja. Napredek je DELO ZA NAPREDEK.

Predstavimo si, da bi bil vsak slovenski delavec naročnik "Proletarca". To bi pomagalo, da bi imeli za naše razmere naravno mogočno politično in prosvetno organizacijo, ki bi vedela kaj noče in kaj HOČE. In šele tedaj bi lahko rekli kot delavci, da smo napredni.

Dotaknil se bom malo še "Izobraževalne akcije JSZ." Mnenja sem, da bi moralo vsako društvo, ki se smatra za napredno, biti član "Izobraževalne akcije JSZ." ter jo podpirati gmotno in moralno. Ali naša propaganda med delavstvom ne uživa take naklonjenosti kot jo zasluži. Preveč je še med maso ukoreninjen vpliv nazadnjaških nazorov, da se delavska masa tega ne zaveda. Če bi se, ne bi hotela niti en dan več služiti nazadnjakom.

Somišljeniki v minnesotskih naselbinah, potrebno je, da resno razmišljamo o organizatoričnem delu pod okriljem JSZ. Če ne bi mogli v začetku drugega kakor posvetiti se popolnoma prosvetnemu delu, bi bil že to velik uspeh. Sicer pa je prosvetno delo eno najvažnejših. Edino če je delavstvo razumno, ako ima dovolj izobrazbe, se lahko z uspehom upira gospodarjem ter si izboljšuje svoje življenjsko stanje.

Max Martz.

PRVOMAJSKA PROSLAVA V SPRINGFIELDU.

SPRINGFIELD, ILL. — Klub št. 47 JSZ., v Springfieldu priredi prvomajniško slavnost v soboto 1. maja v Slov. narodnem domu. Prične se ob 2. popoldne. Popoldne je shod, po shodu pa veselica in ples.

Sodrugji in somišljeniki, Prvi maj je praznik delavcev, ki so ga proglasili delavci. To je naš dan in naš praznik. Zberimo se vsi v Slov. narodnem domu, da bomo kot delavci, bratje, sodrugji, zborovali z enim namenom in se bojevali naprej za naš veliki cilj. — Na svidenje dne 1. maja. — *Jos. Ovca.*

ROSSUMOMI UNIVERZALNI ROBOTI.

CHICAGO, ILL. — Ali bodo ljudi kedaj izdelovali na umeten način? Mnogo učenjakov se trudi iznajti proces, ki bi omogočil iz istih snovi iz katerih sestoji človek (in vsako drugo živo bitje), napraviti umetnega človeka. V raznih laboratorijih se že dolgo vrše najrazličnejši poizkusi in doseženi so bili že uspehi, seveda ne v tem smislu da so naredili žival ali človeka, ampak da je kemičan proces do gotove meje funkcioniral.

"Rossum's Universal Robots" je drama, ki jo je spisal znani češki pisatelj Karel Čapek. Prevedena je v vse jezike. V Chicagu je bila pred dvema leti igrana skozi par tednov v enem "down town" gledališču. Na slovenskem odru v Chicagu jo prvič vprižori dramski odsek kluba št. 1 JSZ. v nedeljo dne 2. maja v dvorani SNPJ.

V Čapekovi drami boste videli tovarno, ki izdeluje umetne ljudi, robote, v stotisoče komadih letno. Roboti opravljajo vsa težaška in pisarniška dela. Ljudem se ni treba več mučiti, kajti roboti so poceni, ne mislijo, nimajo čustev, ne strahu. Ko se izrabijo, jih pomečejo nazaj v kotle, dodajo kar manjka in iz strojev pridejo novi roboti. Vsa svetovna industrija je bila v teku nekaj let napolnjena z roboti — umetnimi ljudmi. V armadah držav niso bili več ljudje, ampak roboti. Unije niso poznali, delali so in delali, človek pa se je v tej dobi brezdelja in samega uživanja pomehkužil. Rojstva so padala in človeštvo je začelo nagloma izginjati. Ni bilo več smisla, da bi živel.

Glavni kemičar v tovarnah za izdelovanje robotov pa se je trudil iznajti proces, ki bi robote izpremenil v popolnejša bitja, v bitja ki bi znala razmišljati, čustvovati, hoteli in živeti. Posrečilo se mu je. In te-

daj se je dogodilo, da so roboti spoznali svojo važnost. Spoznali so, da so ljudje troli, ki nič ne delajo ampak uživajo sadove dela, ki ga izvrše roboti. Pričeli so se organizirati, se nato uprli ljudem, in to je bila zaključna drama človeškega plemena. Roboti, katere so države vzele v armado in jih oborožile, so klali ljudi; industrialni roboti so se pridružili klanju. V nekaj mesecih ni bilo več nobenega človeka na svetu, roboti so bili osvobodjeni, toda niso vedeli, kako se množiti, kajti tajnost procesa za kemično razmnoževanje robotov je odšla z ljudmi, katere so roboti poklali. Samo enega človeka so pustili roboti pri življenju, zato ker so ga videli, da je delal. Ali on ni poznal procesa. "Pojdite in iščite ljudi," je dejal robotom. "Ni več ljudi, vse smo preiskali."

Tedaj pa je edini človek opazil, da sta med roboti dva, ki imata človeške čute in nagone. Ljubila sta se. Razveselil se je zadnji človek in jima dejal: "Pojdita, ljubita in množita se."

Rodila se je nova družba, družba robotov, v delu in ljubezni.

Naj nihče ne zamudi te velezapinave drame. Na programu bo tudi petje in govori. Prične se ob 3. popoldne, zvečer pa bo plesna zabava. — P. O.

PRVOMAJSKA SLAVNOST V BRIDGEPORT, O.

Bliža se mednarodni praznik zavednega proletariata — Prvi Maj. Na prvomajskih manifestacij pokaže delavstvo svojo solidarnost in razredno zavednost. V svojih demonstracijah proti kapitalizmu in proti neštetim krivicam, ki izvirajo iz današnjega profitnega sistema, pokaže razredno zavedno delavstvo na ta velepomembni dan svojo moč, svojo determinacijo in svojo voljo pretrgati železne okove, v katere je uklenjeno že tisočletja in tlačeno in izkoriščano po vlastujočem razredu. Daleč, daleč v zgodovino sega njegovo podložništvo; od babilonskega suženstva in od fevdalnega tlačanstva, pa do meznega suženstva je dolga doba. Ta dolga doba je nepretrgana veriga krvavega izkoriščanja slabjšega pa močnejšem; doba brezštevilnih krvavih in nekrvavih bojov med pravico in krivico; doba nepretrgane borbe med kletstvom teme in močjo svetlobe.

In končno, mi vstajamo! Vstajamo, ne mogoče hitro iz stališča življenja posameznika, ali hitro iz zgodovinskega vpogleda, in sigurno. Kaj je stoletna doba v zgodovini, kaj ena generacija? Malo več kot kaplja v morje. In v teku enega stoletja, v mali dobi ene generacije, je vstal velikan pred katerim se trese buržoazija. In ta velikan — organizirano delavstvo — bo ponovno demonstriral na SVOJ dan — PRVI MAJ! Yes, v Evropi, Avstraliji in v ostalih naprednejših deželah raznih družih kontinentov bo delavska proslava Prvega maja komplutna. Žal in na škodo delavskega razreda v Ameriki, v deželi najmožnejšega kapitalizma, te komplutnosti ne bo še to leto, in tudi še ne v par prihodnjih. Ali prišla bo, ker je inevitabilna, kot je prišla v Evropi radi tega, ker je bila inevitabilna. Kljub zalogost ameriškega delavstva, bo tudi dežela Wilsonov, Hardingov in Coolidgev videla leta 1926 praznovanje mednarodnega praznika — Prvi Maj!

Ena teh izmed številnih proslav se bo vršila v Bridgeportu, Ohio (Boydsville). Priredila jo socialistična kluba št. 11 in št. 182 (Bridgeport in Blaine) JSZ.

Program slavnosti se prične ob 7. zvečer. Glavne točke bodo govori. Pred in po programu bo plesna in druga zabava. Glavni govornik bo sodrug Chas. Pogorelec, tajnik JSZ. Kot glavni govornik, tako bo izvrstna tudi godba, katero bo proizvajal bivši glavni odbornik S.N.P.J. in naš simpatičar Jacob Ambrožič, njegov sin in še en godbenik, vsi iz Canonsburgh, Pa.

Da bo program in izvajanje istega zadovoljilo slehernega udeleženca obojega spola, za to vam jamčimo vsi odgovorni faktorji in članstvo obeh klubov. V imenu obeh klubov vabim vse socialistično misleče delavstvo, kakor tudi nesimpatičarje naših idej, kateri niste preveč oddaljeni, da se udeležite naše prvomajske proslave, ki naj bo tudi vaša. Na svidenje na večer PRVEGA MAJA v društveni dvorani v Bridgeport (Boydsville), Ohio.

Anton Garden.

Prvomajska številka "Proletarca" bo imela nad 60,000 čitateljev.

Prihodnja bo prvomajska številka "Proletarca", za katero naročila, posebno manjša, od enega do 10 izvodov, še vedno prihajajo. Večinoma jih naročajo čitatelji Proletarca, bodisi za tukajšnje delavce, ali pa za svoje v Jugoslaviji in drugih krajih.

Na podlagi dosedaj došlih naročil s sigurnostjo sklepamo, da bo imela letošnja prvomajska številka "Proletarca" nad 60,000 čitateljev, kar je za slovenski socialistični list vsekakor veliko število.

Obsegala bo nad osemdeset strani, torej več kot kedaj poprej. Ilustrirana bo boljše in v nji bo zastopanih mnogo več sotrudnikov kakor prejšnja leta.

Če naročila še niste poslali, je sedaj skrajni čas. Cene so bile priobčene v zadnjih par izdajah.

Mnogi naši klubi bodo imeli prvomajske proslave. Na vsaki se bo razpečavalo prvomajsko številko. Ali povsod takih slavnostnih manifestacij ne bo, vzlic temu je treba širiti naš tisk. Ako vsaka naselbina stori svojo dolžnost, bo prihodnja številka "Proletarca" imela nad sto tisoč čitateljev.

Prošli teden smo prejeli še sledeča naročila:

	Izvodov
Klub št. 114, Detroit, Mich.	200
Klub št. 47, J. S. Z., Springfield, Ill.	50
Frank Zerovec, Kenosha, Wis.	29
Fr. Petavs, Little Falls, N. Y.	25
Dr. št. 449, S. N. P. J., Cicero, Ill.	25
Dr. št. 290, S. N. P. J., Homer City, Pa.	25
Izobraževalni klub, Waukegan, Ill.	25
Blaž. Planinšek, Washoe, Mont.	25
John Mauri, Neffs, O.	15
Henrik Pečarich, St. Michael, Pa.	15
John Koplenik, Willock, Pa.	12
John Mesojedec, Kenmore, O.	10
Herman Drobosch, New Water Ford, Canada.	10
Geo. Smrekar, Aliquippa, Pa.	23
Soc. klub št. 181, J. S. Z., Lloydell, Pa.	10

Borba človeka, ki so trudi misliti.

Nevednost je glavna ovira napredku človeka. Nevednež se ne trudi misliti da bi vedel, ampak veruje kakor mu drugi naroče in pusti, da drugi mislijo zanj. Učili so nas, da je najvažnejše da verujemo, ne da vemo. Veruj, kakor te uče gospodje, in odrešen boš.

Kot drugi naši rojaki, prihajam tudi jaz izpod vpliva katoliške vgoje. Sin sem revnih staršev, revnih po imetju in duhu. Ne zamerim staršem, da so nas otroke vzgajali v pokorščini do duhovske in deželske gosposke in da so smatrali vsako besedo iz ust teh ljudi za resnico, zamerim pa mojim in njihovim zavajalcem. Njim ni bilo dano izpregledati; kar so učili svoje otroke so jih učili z zavestjo, da delajo pošteno in prav. Že v prvih mladeniških letih nisem kazal posebnega navdušenja za verske dogme in ceremonije. Oče me je opozoval in se v svoji ljubezni do otrok bal za mojo dušo, kajti če mi že ni mogel dati drugega, je bil vendar v skrbeh za moje izveličanje. Nisem in ne bom nikoli sovražil očeta, kajti kakor mene so tudi njega uklenili z nazadnjaško vzgojo. Da smo se jo mnogi med ameriški Slovenci otresli, gre zasluga "Proletarcu" in njegovemu vodstvu, "Prosveti" in vsem tistim, ki so praktično učili in vodili ljudi iz teme neznanja in praznoverstva.

Rekel sem, da nisem bil vroč za verske ceremonije, a klerikalna vzgoja me je imela tako pod komando, da sem omahoval sem in tja zelo dolgo predno sem se odločil za pot razuma. Še ko sem bil deček so mi natakili na vrat škapulir, in ž njim okinčan sem se podal v svet. Grešil sem pa vendar, ker sem to od potu zamazano svetinjo skrival pod obleko, da bi jo moji sodelavci ne videli. Ali ob eni priliki jo je en delavec vendar opazil. "Čemu nosiš tisto umazano fliko?", me je vprašal in razumel sem vse, kar je hotel s tem povedati. Nisem je vrgel proč. Šele dolgo potem sem pričel resneje premišljevati, če ima sploh kak smisel nositi s seboj sveta znamenja. Odločil sem se, da na prsih za moj škapulir res ni pravega mesta; opral sem ga in ga dejal v žep moje nedeljske obleke, kjer sem ga nosil več let.

"Ali je, ali ni?" To je vprašanje, ki si ga zastavlja omahljivci, ki ne morejo priti na jasno. A počasi vendarle le. Človek čita, posluša in se uči. In če je v njemu le kaj razuma, pride do spoznanja, da se s škapulirji ne pride nikamor, kajti koristi prinašajo škapulirji in svetinje samo tistim, ki jih prodajajo in trgujejo z blagoslovi.

Ako hočeš naprej, ne smeš reči: "Tako bom veroval in živel, kot so me starši učili. Ljubili so te, ampak ne smeš misliti, da so bili nezmotljivi. Teplo jih je neznanje kakor tebe, in boriti se moraš za osvoboditev izpod neznanja. Ne reci: "Kaj meni mar kako bo na svetu ko mene več ne bo." Delaj, da postane svet pameten danes in da bo še pametnejši ko tebe več ne bo. Pustimo razne bartuloviče in neveniče pri miru, da jih z ignoriranjem prisilimo poiskati si pošteno delo. Ne podpirajte zavajalcev in ne nasedajte njihovim provokatorskim besedam.

Vse ekonomsko življenje se giblje v znamenju lova za dolarjem. "Brez denarja ni nič," pravimo, in vendar ni denar tisto kar nas preživlja, ampak delo. Če bi svet prenehal delati bi ves denar na svetu ne mogel

producirati živil in drugih potrebščin, in ljudje bi umrli gladi. Denar je le izmenjevalno sredstvo, toda denar služi danes sistemu profita. Zlo ni v denarju, ampak v ekonomskem sistemu. Odpravimo ga, da nam bo zasijala boljša bodočnost, in v tem bo razlika med nami in našimi očeti. Mi hočemo naprej, ne nazaj, mi hočemo vedeti, ne verovati.

Henrik Pečarič, St. Michael, Pa.

ODZIVI NAROČNIKOV IN SOMIŠLJENIKOV

Prispevki v pokritje izdatkov prvomajske številke "Proletarca".

Chicago, Ill. — Frank Benchina, \$1.20; po \$1: M. G. R., Anton Andrejasich, Albin Logar; Vinko Ločniškar, 50c; po 25c: John Darovec, J. Oblak, Geo Šustarsich, Jos. Oblak, John Medved, skupaj \$5.95.

Cicero, Ill. — John Vogrich 50c.

Willock, Pa. — Po 25c: Anton Satler, John Maček, L. Dolenc; Math Bašel 20c, skupaj 95c.

Utica, N. Y. — Joe Simonich 25c.

Lorain, O. — John Slajnar 20c.

La Salle, Ill. — Leo Ževnik, 45c; Jos. Terdin 25c, skupaj 70c.

Youngstown, O. — John Petrich \$1.00.

Detroit, Mich. — Po \$1: Anton Jurca, neimenovan; po 50c: J. Kranjc, Frank Smerdu, Rudolf Potochnik, skupaj \$3.50.

Pueblo, Colo. — Frank Boltezar 25c.

Rolapp, Utah. — John Zupancich \$1.00.

Lloydell, Pa. — Po 50c: John Švigel, Jack Znidarsich; po 25c: Jos. Koplan, Mirko Pintar, skupaj \$1.50.

Valley Home, Calif. — Martin Strojjan \$1.00.

Detroit, Mich. — John Lamuth 50c.

Warren, O. — Marko Rek 50c; John Šušlek 40c, skupaj 90c.

Farrell, Pa. — Frank Kramar 45c.

Bridgeport, O. — Anton Garden 20c.

Waukegan, Ill. — Po 50c: R. Skala, M. Judnich, J. Gantar; po 25c: J. Rigler, Jephine Kozina, M. Zayber; M. Zabukovec 10c, skupaj \$2.35.

Imperial, Pa. — A. Pierce 26c.

Barberton, O. — Mike Kopach 35c.

Lawrence, Pa. — Po 50c: Tony Shaffer, Louis Britz, Annie Britz; Louis Gabriel 42c; po 25c: Marko Rupan, Fr. Gregorcich, Bartol Potocnick, Jacob Rozman, Max Bozich, Martin Gruden; po 10c: Jos. Klun, Steve Zurich, skupaj \$3.62.

Muse, Pa. — August Spelich 50c.

Tampsonville, Pa. — Andy Turk 10c.

Collinwood, O. — Jos. Prestlerl 60c; Jos. Majcen 50c; Steve Bajc 20c; Peter Ster 15c, skupaj \$1.45.

Springfield, Ill. — Geo Potočnik 25c; Anton Per 15c, skupaj 40c.

Cleveland, O. — Joseph Jauch 70c; Frank Bandič 60c; Victor Intihar 50c; Anton Zorko 25c; Anton Vatovec 20c, skupaj \$2.25.

Nokomis, Ill. — Roman Leskošek 40c.

Cuddy, Pa. — John Jenko 25c.

Greensboro, Pa. — Po 50c: Anton Maslo, Tony Zupancič; po 25c: Frank Žerjav, Frank Bashel, Jos. Cetinski, Mary Kus, skupaj \$2.00.

Claytonia, Pa. — Naročniki Proletarca \$2.00.

Skupaj v tem izkazu \$34.78. Prejšnji izkaz \$91.55. Skupaj \$126.33.

Spoštovanje do dela.

Bili so časi, ko se je smatralo delavca za manj vrednega človeka, ki mu ne pripadajo nobene druge pravice kakor tiste, ki so mu jih odredili gospodarji, grofi, baroni, kralji in cesarji. Vzlic temu, da se je z ozirom na te pravice v zadnjem stoletju precej izpremenilo, ostajajo te preživele dogme in nazori — zlasti kjer imajo svoj vpliv na množice cerkve in časopisje novodobnih baronov in kraljev, — še vedno na površju.

Ti nazori so živeli in še žive vsled tega, ker se ljudi na splošno ni navajalo k spoštovanju do dela in do tistih, ki so ga opravljali, ampak se jih je navajalo le k spoštovanju in častenju tistih, ki so od dela bogateli in živeli v sijaju. In vendar je delo izvor vsega bogastva, vse kulture in civilizacije.

Med materialnimi silami ali elementi v civilizaciji, ki omogočajo razlikovanje življenja moderne družbe od primitivnega človeka, sta samo dva faktorja, ki prideta v tem procesu v poštev: prvi je prirodno bogastvo, drugi pa delovna sila človeka.

Prvi faktor je zapopaden v naravnih zakladih, h katerim ni prispeval človek ničesar. Tu pride v poštev vsa materialna sila, ki jo najdemo v zakonih vseмирja.

Drugi faktor izvira iz prvega in se razvija ter spopolnjuje vsled prizadevanja obeh — duševne in telesne energije človeka; obe ti sili, ti energiji ste nerazdružljivi, nobena ne more izhajati brez druge.

Moderna civilizacija s svojo popolnostjo v vseh ozirih — njena veda in spoznanje materijala ter njegovih sil in naravnih zakonov, kakor njih uprejanje v službo; njih fizične udobnosti in luksurjoznosti, kadar so te sile postavljene v človekovo službo; njihov duševni razvoj in napredek, ki prinaša, kadar je napolnjen v dejanja prijetnosti in srečo — so vse produkt človeške delovne sile, dodeljene naravnim bogastvom in kalkulirane za vporabo, za uživanje, da služijo sreči in blagostanju človeškega življenja.

Komu naj spadajo te reči in pravice do njih, če ne tistim, ki so jih s svojo delovno silo ustvarili?

To vprašanje odpira pot drugemu vprašanju, ki se glasi: kdo naj ima pravico ustvarjati razmere, pod katerimi naj ta delovna sila producira, če ne tisti, ki delajo in ustvarjajo?

Ali imajo danes te pravice tisti ljudje, ki ustvarjajo vse bogastvo? Nimajo jih! Zakaj jih nimajo? Dva vzroka sta: Prvi je pomanjkanje delavske inteligence, drugi pa protiagitacija kapitalističnega razreda, ki skrbí, da ostane vse pri starem. Kakor so si nekdanji grofi in baroni lastili prvenstvo do vsega bogastva in omalovaževali delo, tako se skušajo tudi današnji kralji in baroni na podlagi samovoljne fikcije glede na pravice do privatnega lastništva in naravnih bogastev, izgovarjati na ta način, da jemljejo v poštev posameznikovo prizadevanje v odkritjih in modrosti ter dalekovidnosti prednikov, kakor tudi drugih javnih naprav, katere vse prištevajo svojim zaslugam.

Toda kje obstajajo v prirodi pravice "samovoljnih fikcij?" Takih naravnih zakonov, ki bi vsebovali te neskončno dedne pravice, ni dala priroda nobenemu posamezniku, nobenemu narodu ali plemenu. Največji poznavatelji zakonov, ki jih je izumil in sprejel človek — trdijo, in zgodovina sama nam to potrjuje, da temelje ti zakoni na nasilju, in da so se vse titulacije naravnih posestev uveljavile vsled družabne konvencionalnosti in pravil, ki so bila samovoljno predpisana in družbi pripravljena, da jih sprejme brez ugovora. V

moči družbe je danes, da te usiljene zakone od časa do časa poljubno menja. Nekdaj delo ni imelo teh pravic, danes jih ima, če prav so omejene in še nepopolne. Spoštovanje do dela in do delavskega razreda — do ljudi, ki omogočujejo, da ne zastane kultura in napredek na poti, mora izvojevati delavski razred sam.

KLUBOM J. S. Z.

Do 25. aprila morajo biti poslani tajništvu JSZ. rezultati glasovanja o bodočem sedežu zbora (predlagana so bila tri mesta: Chicago, Detroit in Cleveland) od vseh klubov. Prosimo tajnike, da naj tozadevna poročila čimprej pošljejo, da moremo članstvu sporočiti celoten rezultat in mesto, kjer se bo vršil naš bodoči zbor.

Volitve delegatov so sedaj v teku. Vsak dobrostoječ klub JSZ. ima pravico do delegata. Vožnje stroške mu plača JSZ., o dnevniški sklepa klub. Dnevni red zbora, ki bo večkrat priobčen, je zelo važen. Vsak delegat naj ga dobro preštudira in se pripravi na razpravo. Udeležite se diskuzije že pred zborom.

Društva izobraževalne akcije imajo istotako pravico do delegatov na naših zborih, kateri imajo posvetovalen glas v vseh točkah dnevnega reda, pravico staviti predloge in glasovati pa samo v stvareh, tikajoče se Izobraževalne akcije JSZ.

Klub, ki bi delegata nikakor ne mogel poslati, lahko poblasti kakega drugega člana zbora ter mu da svoja navodila, toda dotični delegat ima vzlic temu na zboru samo en glas.

Zbor se bo vršil dne 3., 4. in 5. julija. Dne 3. julija je sobota, in ker pade 4. julij na nedeljo, je praznik tudi v pondeljek. Izbrali smo te dneve radi tega, da bodo delegati izgubili čim manj delovnih dni v krajih kjer so zaposleni.

HARWICK ZA SOCIALISTIČNO STRANKO.

HARWICK, PA. — Socialistični klub JSZ. v Harwicu je priredil veselico v prid fonda za pokritje stroškov konvencije soc. stranke, ki se bo pričela dne 1. maja v Pittsburghu, s katero je napravil \$56 prebitka. To je za tukajšnje okolščine mnogo. Vsoto \$50 smo poslali za omenjeni namen Konferenčnemu tajniku J. Terčelju. — M. P.

SODRUGI, JAČAJTE JUGOSLOVANSKO SOCIALISTIČNO ZVEZO!

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Tekoča številka "Proletarca" je 971
Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic.

Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

Sotrudnikom prvomajske izdaje in naročnikom "Proletarca".

Prvomajska številka je bila v glavnemu zaključena in material zanjo spisan in postavljen do sobote 17. aprila. Vlaganje v strani, korekture in podobno delo vzame nad teden dni. Prispevkov pa smo med tem dobili še od raznih sotrudnikov, in nam je žal, ker ne bodo mogli vsi biti priobčeni v prvomajski številki, za katero so poslani. Iz tega razloga bomo morali storiti enako kakor prošlo leto—vse kar smo dobili prepozno, ali radi pomankanja prostora ni moglo iti v prvomajsko smo priobčili v drugih številkah.

Letošnja prvomajska številka bo večja ko prošlo leto, in povečali bi jo toliko kolikor je zanjo poslana gradiva, če bi dopuščala sredstva. Ali izdatki ne smejo presegati dohodke. Samo tisk nas stane nad tisoč dolarjev; izdatek za klišije bo letos tudi visok, ravno tako poštnina. Naročniki, ki za izenačenje naročnine še niso poslali vsaki kakih 20c, naj to store, kajti te vsote ne bo podaril, ampak le plačal razliko v naročnini. Nekateri prispevajo po več dolarjev, kot je razvidno v izkazih, ker hočejo da izdamo za Prvi maj "Proletarca" res v povečani obliki in z vsebino, ki je vredna da jo človek čita. Ne pričakujemo od vseh tako visokih prispevkov, ampak toliko kolikor posamezen izvod stane nas.

Naj še omenimo, da bo od letošnjega odziva odvisno, ako bodo prihodnjo prvomajsko številko dobili samo tisti ki jo bodo naročili, ali tudi vsi naročniki. Ako naročniki ne pokrijejo razlike med regularno in

prvomajsko številko jo morajo pokriti drugi. Razlika, ki bi jo imeli plačati naročniki, je \$500. Dosedaj so poslali do \$150 dolarjev; večina naročnikov se ni še odzvala, pričakujemo pa, da to stori ta in prihodnji teden. V mnogo večji meri pa so naročili prvomajsko številko svojcem v starem kraju, ali pa za tukajšnje delavce, kar dokazuje, da naročniki znajo ceniti vrednost prvomajske številke. Naročila, poslana dosedaj, presega že najvišje število, ki ga je dosegla naša prvomajska številka v preteklih letih, in je višje, kot ga je dosegla jubilejna številka prošlo leto.

PRVOMAJSKE PROSLAVE KLUBOV J. S. Z.

Klubi JSZ. v Clevelandu in Collinwoodu (skupna proslava v Slov. nar. domu), v Waukeganu, Sheboyganu, Chicagu, Springfieldu, v Clintonu, Indina (skupna proslava raznih klubov JSZ. in italijanskih ter ameriških sodrugov), Detroitu, Mich., Nokomis, Ill., v Maynardu, O., v Pittsburghu, Pa., Bridgeportu, O., premo-govniške naselbine v Kansasu (društva SNPJ.), in drugi klubi, kateri svojih prireditev na ta dan še niso naznanili v Proletarcu bodo imeli prvomajske proslave. Letos bo imelo več klubov JSZ. svoje prvomajske proslave, kakor prejšnja leta, ostali pa bodo večinoma sodelovali pri skupnih prvomajskih manifestacijah.

Sodrug, izrabite ta dan za pojačanje svojih organizacij in razširjenje "Proletarca" ter drugih socialističnih listov. Skrbite, da dobi vsakdo, ki zna slovensko, izvod prvomajske številke "Proletarca", ki jo prejmete v kratkem. Če naročila še niste poslali, storite to nemudoma.

VELIKO PRVOMAJSKO PROSLAVO

priredi

**Socialistični klub št. 235, J. S. Z.
v Sheboyganu, Wis.,**

**v soboto večer 1. maja
v dvorani Jos. Fludernika**

PROGRAM:

- 1) Pozdrav prvemu maju.
- 2) Nastop govornikov.
- 3) Deklamacija "Marxistični Grenadirji".
- 4) Igra "Dve teti".
- 5) Igra "Čarodejna brivnica".

Po končanem programu prosta zabava in ples.

VSTOPNINA: za odrasle 50c, za otroke 10c.

Pričetek ob 7:30 zvečer. Igra Klasičev orkester.

Pridite vsi, delavci in delavke, da skupno proslavimo praznik dela, **Prvi maj ODBOR.**

SOCIALISTIČNI KLUB ŠT. 114, J. S. Z., DETROIT, MICH.

priredi

v nedeljo 2. maja veliko

PRVOMAJSKO PROSLAVO

**v Hrvatskem Domu,
1329 Kirby Ave., E.**

Na programu bo govor, petje, deklamacija in druge zanimivosti.

Veselica in ples se prične ob 2 popoldne.

Pričetek programa ob 7. zvečer, in po programu zopet ples.

VSTOPNINA 50c, otroci vstopnine prosti.

Vabimo vse Slovence kakor ostale Jugoslovane iz Detroita in okolice, da se udeležijo te veselice v polnem številu, ter nam pomagajo dostojno proslaviti delavski praznik, **Prvi maj.** Za dobro postrežbo bo preskrbljeno.

VŠČIPCI.

Mi in oni.

Vprašal sem nekega odbornika HBZ., če jim sedaj pred konvencijo kdo priporoča, da bi tiskali pravila tudi v slovenskem jeziku. Dejal je, da ne, pa bi tega tudi ne storili, ker med slovenščino in hrvaščino je prav malo razlike, razen tega pa je hrvaščina lepši jezik. Ni mi znano koliko je Slovencev v HBZ., a vem, da jih je bilo pred nekaj leti več tisoč. Mi smo torej veliko bolj demokratični in pravični, vzlic temu se dela z nami kakor v tisti basni o lisici in ježu.

Pittsburška cekarca.

Napredujemo in progresiramo.

V Minnesoti imamo Jugoslovansko Progresivno Zvezo, katere namen je peljati slovensko ljudstvo v obljubljeni deželni Progresovski. Sedaj se še ne peljemo.

Viko Vikič.

Detroitške debate.

Naše slavno mesto Fordovih avtomobilov in butlegerjev je slavno tudi na debatah. Zadnjo nedeljo je J. Kotar debatiral v Radniškem domu z enim članom kluba št. 114 JSZ, in ga imenitno potolkel. Dvorana je bila polna. J. Kotar se je debatati radevolje odzval in je dejal, da ni res da mu Chas. Novak ne zaupa. Pripravljen je še debatirati vsako nedeljo. — Če mi ne

verujete da smo imeli tako debato, pa si mislite, da sem to poročilo napisal za 1. april 1927. Sicer pa bi Kotar debatiral če bi — če bi — če bi —

Dva mušketirja.

V Chicagu sta dva mušketirja, ki sta večja junaka kakor oni trije v Dumasovem romanu "Trije mušketirji". Zbijata socialiste s tako naglico, da se sama sebi čudita. Nista pa še popolnoma uverjena, da opravljata narodu dopadljivo delo, zato sta nervozna in ne streljata naravnost. — *Pika-Polonica.*

Kdaj bo debata?

Ako Bartulovič ne sprejme predlagane teme in pogojev za debato sedaj, kako bi bilo, če se bi jo aranžiralo enkrat v poletju kje v Willow Springsu za muhe in komarje? — *P. P.*

Najsposobnejši človek.

V našem velemestu je rojak, ki je sposoben sam v dveh urah na dan opraviti delo vseh treh oseb pri "Proletarcu". Ko je "Proletarec" razpisal službo za upravnika, se ni hotel oglasiti, pač ker je bilo premalo dela in bi mu bilo po dveh urah dolg čas v uradu. Ali v SNPJ. bi ga vsekako potrebovali. V uredništvu bi lahko odslovili vse tri pomožne urednike in najeli njega; v tajništvu bi bil v najizdatnejšo pomoč in Jednota bi prihranila na plačah mnogo tisočakov, kajti ta najsposobnejši človek med ameriškimi Slovenci pre-

V JUGOSLAVIJO

vas odpremimo z največjim parnikom. Preskrbimo vam potni list, vize, izkaz izplačil dohodninskega davka in dovoljenje za povratek v Ameriko. Naši zastopniki skrbijo za vas na potovanju. Zastopamo vse parobrodne družbe in odpremimo vas s katerikoli parnikom želite.

DENAR V JUGOSLAVIJO

pošljamo po najnižjih cenah in vsaka pošiljatev je izročena v najkrajšem času. Poslužite se tega zavoda.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

Imovina nad
\$20,000,000.00

1900 Blue Island Ave., vogal 19. ceste
CHICAGO - - - - ILLINOIS.

VARNA BANKA ZA VLAGANJE VAŠIH PRIHRANKOV.

jema manj tedenske plače kakor povprečen klerk v SNPJ. Na svetu je vse krivo urejeno. — P. P.

*
"Radnik" in dnevnik.

"Radnik", hrvatski list, katerega urejuje urednik ki ne zna hrvatsko, postane prvega maja dnevnik, če se do tedaj nabere petnajst tisoč dolarjev v fond za dnevnik. Tako so sporočili pred nekaj tedni. Dosedaj so nabrali blizu tri tisočake, kar pa ne pokrije niti dolga v tiskarni, ki ga ima "Radnik". Oba lista, "Radnik" in "D. S.", zalaga stranka (W. P.) pod pogojem, da Zinić in Novak nabereta omenjeno vsoto med jugoslovanskim delavstvom ter spremenita "Radnik" v dnevnik. Pred kratkim so imeli sejo. Niti pet tisočakov ne bomo dobili, nikar petnajst, je rekel Zinić. Upravnik je poročal: Naročniki vzlic naši propagandi za dnevnik padajo. Chas. Novak pa je rekel: Dajmo pr-

vega maja izdati dnevnik vseeno, morda bo denar šele potem "notri letel". Bomo videli, je rekel Zinić. Nekaj boste v kratkem videli tudi vi, dragi čitatelji. —

Eden, ki mu je znano.

"BEG IZ TEME" je knjiga, ki izide v kratkem v založbi "Proletarca". Obsega nad tri sto strani in vsebuje dela ruskih pisateljev. "Beg iz teme" je najboljšo delo te vrste, kar jih je izšlo v naši literaturi. V nji so zastopani najboljši ruski pisatelji, kot Andrejev, Gorki, Čehov, Arcibašev in Turgenjev. Cena v platno vezani knjigi \$1.50. Njena posebna zanimivost so življenjepisi ruskih pisateljev, ki so kazali pot iz teme. Pošljite naročila takoj.

Ali ste že poslali naročilo za prvomajsko številko "Proletarca"?

Pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI.

Naročite si dnevnik
"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.

Ustanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK
ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad S. Lawndale Ave., vogal W. 26th St.
Stan 2316 S. Millard Ave., Chicago, Ill.

Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213
Uradne ure: Od 2 do 4 pop., in od 7 do 9 zvečer.

6% IN VARNO 6% IN VARNO

Zlati bondi na prvo vknjižbo za
na imenitnem prostoru ležečo
lastnino, na prodaj pri nas

**MILLARD
STATE BANK**

3643-3645 WEST 26th STREET
At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe,
največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

**ČAP'S RESTAVRACIJA
IN KAVARNA**

L. ČAP, lastnik

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Phone Crawford 1382

Pristna in okusna domača jedila.

Cene zmerne.

Postrežba točna.

FRANK GANTAR se priporoča rojakom
pri nabavi drv, preme-
ga, koksa in peska.
1201 Wadsworth Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

BARETINCIC & HAKY

POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali američanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

ARETIRAJTE GA!

želodčnih neprilikah, bi se moralo aretirati, ker povzroča kaznjivo zanemarjenje. Danes ni vzroka, da bi kdo trpel ne želodčnih boleznih. Trinerjevo Grenko Vino prodaja vsak drugist in trgovec z zdravili (če jih pri vas ne dobite, pišite na Joseph Triner Company, Chicago, Ill.) Trinerjevo grenko vino izčisti črevesje, utrjuje odporno moč in poveča splošno vitalnost

V aprilski izdaji enega splošno znanih ameriških mesečnikov je priobčil priznan avtor hudo mušen članek, v katerem pravi med drugim, da se bi moralo vsakega, ki trpi nered v želodcu, aretirati. Mi mislimo, da se bi lahko ta stavek razširil v tem smislu: Vsakega, ki dovoli, da trpi ne

telesu. Premaga "flu", zato ga imejte v teh kritičnih časih v svoji medicinski omari vedno pripravljenega!

VOLITVE DELEGATA KLUBA ŠT. 1 BODO NA PRIHODNJI SEJI.

CHICAGO, ILL. — Prihodnja seja kluba št. 1 se vrši v petek dne 23. aprila. Na dnevnem redu bodo volitve delegata za naš zbor in druge važne točke. Po seji predavanje. Pridite točno pred 8. uro, da se s sejo lahko prične zgodaj.

V petek dne 30. aprila, dan pred prvim majem, priredi klub št. 1 v dvorani SNPJ. predavanje za mladino. Predavala bo sodruginja Lowrie in sodrug Holushka, ki sta oba delavna v mladinskem gibanju in naši stranki. Udeležite se tega predavanja vsi člani in članice, ter agitirajte za udeležbo tudi med mladino, kateri je v prvi vrsti namenjeno. — P. O.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje soc. kluba št. 27. se vrše dvakrat v mesecu: vsako drugo nedeljo dopoldne in vsako tretjo nedeljo popoldne. Seja tretje nedelje v mesecu je namenjena v glavnem za predavanja in diskuzije. — Sodrugi, prihajajte redno k sejam in pridobite klubu novih članov!

CENIK KNJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

UDOVICA. (I. E. Tomie), povest 330 strani, broširja 75c, vezana v platno	1.00
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.	.30
VIANJEVA REPATICA, (Vlad. Levstik), 506 strani, vezana v platno	1.50
VITEZ IZ RDEČE HISE. (Aleksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25
V ROBSTVU, roman tuge in boli, Ivan Matičič, vez. 255 strani.	1.50
ZABAVNA KNJIZNICA, zbirka povesti in ertic, broširana	.65
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana	.75
ZADNJI VAL, (Ivo Šorli), roman, vez.	1.00
ZAJEDALCI (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75
ZAPISKI IZ MRTVEGA DOMA, (A. M. Dostojevski), dva zv., vez. v platno	2.25
ZA SREČO, povest, broširana	.45
ZELENI KADER, (I. Zorec), povest, broš.	.45
ZENSKA PISMA, (M. Prevost), broš.	.60
ZGODBE IZ DOLINE SENT-FLORJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.50
ZLATARJEVO ZLATO, (A. Senoa), vez.	1.20
EMOTE IN KONEC GOSPODI-NE PAVLE, (I. Zorec), broširana	.40
ZENINI NASE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana	.80
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.35

FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00
JOS. JURČIČ, zbrani spisi, II. zv. vezan	1.50
III. zv. vezan	1.50
IV. zv. vezan	1.25
V. zv. vezan	1.00
VI. zv. vezan	1.00
FR. MASELJ-PODLIMBARSKI zbrani spisi, vez.	1.50
PESMI IN POEZIJE.	
BASNI, (Jean de la Fontaine, iz francoske prevle I. Hribar) vezana	1.00
MLADA POTA, (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba	.75
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana	.90
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba	.50
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana	.90
POHOVSKE POTI, (Janko Glasser), broširana	.85
PRESERNOVE POEZIJE, vez.	.75
SLUTNJE, (Ivan Albrecht), broširana	.45
STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (C. Golar), broš. 90c, vez.	1.25
STRUP IZ JUDEJE, (J. S. Ma-char), vezana	1.10
SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana	.65
SOLNCE IN SENCE, (Ante Debeljak), broširana	.50
SVOJEMU NARODU, Valentin rodnik, broširana	.25
GLEZKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba	.50
TRBOVLJE, (Tone Seliškar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana	.75

TRISTIA EX SIBERIA, (Voje-slav Mole), vezana	1.25
V ZARJE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesnitve, broširana	.40

IGRE

ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana	.50
BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
CARLJEVA ŽENITEV-TRIJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana	.25
GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	.60
KASLIJA, drama v 3 dejanjih	.75
JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
NAVADEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	.35
NOČ NA HMEJNJKU, (Dr. I. Lah), igra v treh dejanjih, broširana	.35
OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
ROMANTICNE DUSE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana	.85
SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana. 75c; vezana	1.00
ZNANSTVENE RAZPRAVE POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIJALNI SPISI UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.	
ALI JE RELIGIJA PRENEHA-LA FUNKCIONIRATI? De-bata	.20